

Градимиp Стојковић

ХАЈДУК У БЕОГРАДУ

мала лагуна

Copyright © 2016, Градимир Стојковић
Copyright © 2016 овог издања, ЛАГУНА

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

ХАЈДУК У
БЕОГРАДУ

Садржај

ПРВИ ДАН	9
НОВА ИСКУСТВА	23
ИЗВЕСНА ВЕСНА	45
ПРОБЛЕМИ	63
НОВА ГОДИНА.	83
ПОНОВО ПРИНОВА	95
ДОГАЂАЈИ И ПОСЛЕДИЦЕ	109
ЕКСКУРЗИЈА	133
ПОСЛЕДЊИ ДАНИ	153
<i>Писац о себи</i>	<i>167</i>
<i>Белешка о њисцу</i>	<i>171</i>

ПРВИ ДАН

– Вероватно си у том твом селу научио понешто – говорила је, подижући обрве. – Али, да знаш, ово је Београд...

Схватио сам: подизање обрва је израз неповерења! Наставила је:

– Децо, примите лепо новог друга и помозите му, јер ће му ваша помоћ сигурно бити потребна. Знате, он тек треба да се навикне на нову средину.

Усудио сам се да погледам по учионици. Било је страшно – читав разред ме је прождирао очима.

– Ако се не варам, код тебе, Драговићева, не седи нико. Ту ћеш – ухватила ме је за раме – од сада да седиш. И упамти, нема премештања! Хајд' сад.

Запазио сам да у свакој клупи седе по један дечак и једна девојчица. А код нас су дечаци посебно, девојчице посебно.

– Чекај!

Стао сам и окренуо се. Рекла је:

– Ред је да се представиш одељењу. Реци им како се зовеш.

– Глигорије – замуцнуо сам и поцрвенео.

– Сељаче! – добацио је неко и сви су се насмејали.

– Петровићу – повисила је глас Разредна. – Те своје духовитости би могао да задржиш за себе!

Смех је био пресечен. Поново су сви погледи били упрти у мене.

– Но – храбрила ме је Разредна – зар само – Глигорије?

– Ја се зовем Глигорије Пецикоза Хајдук – рекао сам.

Зачуло се неколико суздржаних кикота, али их је поново пресекао Разреднин поглед.

– Добро, Глигорије, а шта ти значи оно – Хајдук?

– То ми је део презимена.

– Но, ако је тако, нека ти буде. Седи на место.

Сео сам. Разредна је кренула ка вратима, па застала.

– Хајдук – рекла је. – Распоред ћеш што пре да препишеш. За данас се снађи, а од сутра – све како треба.

Чим је изашла, сви су се сјатили око мене.

– Хеј, Козо – добацио ми је један, за главу виши од мене. – Јеси ли бубалица?

– А играш ли фудбал? – питао је други, сав четвртаст.

– Играм.

– Јеси ли видео праву фудбалску лопту? – исцерио ми се у лице један црни.

– Имам бубамару код куће. И баскетару. Био сам у кошаркашкој репрезентацији школе...

– Држао кош да не падне – добацио је неко и опет се разлегао смех.

Нисам стигао да одговорим. Ушао је наставник физике и љутито треснуо вратима. Настала је општа трка и за минут смо сви стајали у гробној тишини.

– Није први пут да ме VIII₅ дочекује у нередy – грмео је Физичар седајући. – Чиме ћете сада да оправдате овај русвај?

– Дошао је нови – рече неко.

– Шта – нови?

– Нови ученик. Хајдук.

Физичар је изненађено погледао:

– Овде се опет неки неслано шале! Какав то Хајдук?!

– Тако се презива. Дошао је са села. Баш малочас.

– Седите остали – рекао је Физичар – а тај, Хајдук, нека остане да стоји. Да га видим.

Остао сам стојећи. Моје место је било у трећој клупи с десне стране, баш уз прозор. Физичар ме је испитивачки одмерио:

– Хајдук, велиш?

– Пецикоза Хајдук Глигорије – промуцао сам и, наравно, поцрвенео.

– Глигорије? – насмешио се Физичар. – Е, тако се звао мој деда. Мислио сам да се таква имена више не дају данашњој деци...

– И ја сам по деди добио име – отело ми се.

– Ако, Глигорије, ако. Баш лепо. А шта си имао из физике у старој школи?

– Четворку.

– Лепо, Глигорије. Седи. Верујем да ћеш и даље добро учити физику. А ми ћемо, децо, данас да радимо ново...

Почео је предавање. Извадио сам свеску и оловку из торбе, али никако нисам могао да се одлучим да започнем с писањем.

– Еј, ти – шапнула је девојчица с којом сам седео.
– А зашто не пишеш?

Слегнуо сам раменима.

– Ако те Физа види, заглавићеш. Код њега мора да се пише све што је на табли.

Почео сам да записујем, али његов говор никако нисам успевао да пратим. Тек негде у средини часа разазнао сам да ми је лекција позната: то смо ми у селу већ радили. Наш Чичица је то сасвим другачије предавао! Био нам је наставник физике и математике и био је јако строг. Веровао сам да знам физику за десетку, а једва сам извлачио четворку. Са математиком је било још горе. Борио сам се за тројку и једва сам, на крају седмог, ту тројку зарадио. Да ње није било, имао бих одличан успех. Али Чичица је био непопустљив.

– Глигорије – пренуо ме је наставников глас.
– Код мене нема спавања на часу! Све што ја напишем, морају да напишу и ученици. Ако мене не мрзи, не сме да мрзи ни тебе.

Устао сам.

– Хајде, хајде... Немој одмах да устајеш. Ја ти то говорим да би убудуће знао.

– Ми смо то већ радили – казао сам.

– Како? – изненадио се. – Па тек је сада по реду.
Шта је тај ваш наставник радио?

Помислио сам на Чичицу и осмехнуо се.

– Свеједно – рекао је незадовољно Физичар.
– Мораш да пазиш, па макар ти све било познато. У ствари, да ли си сигуран да знаш ово што предајем?

Био сам сигуран. Рекао сам му то.

– Да те проверим, Глигорије?

Изашао сам пред таблу. Знао сам. Сасвим сам пристojно знао. Чичица би ми највероватније дао четворку. Али Физичар је другачије мислио. Отворио је дневник и рекао:

– Видим да ћемо се нас двојица добро слагати.
Срећан почетак, Глигорије!

И записао ми је петицу. Сео сам. Чичица би ми дао највише четворку, а добио сам петицу!

– Козица, улизица-бубалица – добацио је неко.

– Тишина! – викнуо је Физичар. Наставио је предавање. Моја сусетка је шапнула:

– Страшан си. Оборио си Физу с ногу. То никада неће да ти заборави.

Насмешила се. И ја сам се насмешио. Баш је zgodна...

Звонило је. Шта ли ће ме сада снаћи? Не бих волео да мисле да сам бубалица, јер то и нисам, часна реч. Но, као да сам престао да их интересујем. Читав разред је био заузет ужурбаним спремањем. Паковали су торбе и излазили. Нисам знао шта да радим. Питао сам ону девојчицу из моје клупе куда то сви иду.

– Имамо српски. Идемо у кабинет. Хајде. Шта чекаш?

Кабинет? Мора да сам глупаво изгледао, јер се девојчица закикотала.

– Ама, полази већ једном! Шта си се укипио? Закаснићемо, па ће Српкиња да нас олеши.

Пошао сам за њом. На степеништу је била велика гужва. Ухватио сам девојчицу за руку, у страху да не промашим тај кабинет. Отресла се незадовољно:

– Шта ти је? Зашто ме вучеш?

Збунио сам се. Рекао сам:

– Код нас нема тих кабинета. Имамо учионицу.

– Нема кабинета? Па како вам наставници држе часове? Свашта! И то ми је нека школа...

Моја стара школа је била добра. Сасвим добра. Једноставна, а не некакви – кабинети. Надурio сам се.

Ушао сам за девојчицом. Учионица! Обична учионица, као и она пре. Сели смо опет у трећу клупу. Питао сам девојчицу како се зове.

– Сања – рекла је. – А како тебе зову? Мени се Глигорије не свиђа. Глупаво је.

Шта фали мом имену? Баш није глупаво. Мој деда, Глигорије, био је виђен човек у селу, то су ми увек сви говорили. И говорили су ми да треба да се поносим што носим његово име.

– Зваћу те Гриша – рекла је. – То је лепше, зар не?

Прећутао сам. Гриша! Којешта...

Српкиња је скоро пола часа посветила испитивању, како рече, мога предзнања. Прорешетала ме је уздуж и попреко. Напокон, обоје смо били

задовољни – она мојим одговорима, ја тиме што је решетање завршено. А оцену ми никакву није дала. Друге које је испитивала, а испитивала је читав час, оцењивала је. Делила је кечеве шаком и капом, али и петице. Као да остале оцене и не постоје. Упамтио сам то.

Сања је добила петицу. Била је одликаш. Два пута је погрешила. За то су други добијали јединице. Њој је наставница прогледала кроз прсте. Стара слава! И то сам упамтио...

Док су други мучили муке с одговарањем, преписао сам распоред часова. Последња два часа имаћу физичко, а следећи, после великог одмора, биологију. Распоред није био лош.

*

Биолошки кабинет био је преко пута, с десне стране ходника. Оставили смо ствари, па изјурили у двориште. Питао сам Сању за ужину. Опет ми се наругала. Овде ужину, објаснила ми је, примају само сиромашни. И клинци. А код нас су сви ужинали.

У дворишту су ме опколили дечаки. Претресли су ме од главе до пете: умеш ли ово, знаш ли оно, за кога навијаш, пушиш ли, где станујеш, шта су ти матори... Нарочито су се дувакали онај црни, Микица, и онај високи – Петровић. Последњи који ме је преузео био је Влада звани Индијанац. Он је сачекао да се сви изређају, па ме је издвојио на страну.

– Дођи овамо – одвео ме је иза школе. Ту је било друштво пушача. – Запали.

Одбио сам. Никада нисам пушио. Погледао ме је с висине:

– Ниси жена. Хајде запали.

– Казао сам ти да не пушим.

Окренуо сам се да одем. Шчепао ме је за раме.

– Океј. Остани да попричамо, Козице.

Није ми се допао. Говорио је кроз зубе, у пола гласа. А није ме честито ни погледао. Мој тата је увек говорио да човек када се обраћа некоме мора да га гледа у очи. Само лоши људи то избегавају. Тај Влада Индијанац је гледао некако изнад мене, а био је моје висине. Није ми се никако свиђао.

– Ти станујеш у мојој згради – рекао је. – Ја сам на другом спрату. А Сања на првом. Њу ћеш да заобићеш. Она је моја. Јасно?

Насмешио сам се. Какве сам везе имао са Сањом? Разредна је одредила да седим поред ње и то је било све. А тек сам први дан у школи...

– Не кези се – зарежао је Влада Индијанац.

– Озбиљно ти кажем. Немој после да причаш како те нисам упозорио.

Мрзим дувакала. А Влада Индијанац је био баш тај. Али решио сам да не компликујем живот.

– Добро – казао сам. – Упозорио си ме и схватио сам. Ако немаш ништа друго да ми кажеш – идем.

– Чекај, нисам још завршио.

– Слушај ти – прекипело ми је и стресао сам његову руку с рамена. – Немој да гњавиш. Нисам заинтересован за Сању, нити за једну од ових девојчица. Остави ме.

– Сељо, много дижеш нос. Немој да ти га спустим.

Оклевао сам. Мрзим тучу. А овај је, по свему, хтео да се закачи. Ретко сам се тукао, нарочито не у школи. Мој тата је говорио да је сила последње средство које човек треба да употреби. И то само у највећој нужди. Он је био врло правичан и ту силу није употребљавао.

Од њега сам последње батине добио још у четвртој разреди, оно када смо се у априлу Тома и ја купали у реци. Тома је зарадио запаљење плућа, а ја три врућа шамара.

– Шта је, Козо? – убацио се онај четвртасти, кога су звали Хималаја. – Утроњао си се, а?

Изазивали су. Сетио сам се татиних речи: Кад те неко изазива, размисли добро. Ако је у праву, поштено признај. А ако није – опет размисли. За тучу је потребан много већи разлог од задиркивања. Мој тата је имао увек праву реч и исправна решења.

– Нисам се утроњао – рекао сам и натерао себе да се осмехнем. – Не вреди вам. Детињасто је побити се, тек да би се показала снага. Кад то схватите, јавите ми се...

Окрнуо сам се и отишао. Нису ни пробали да ме задрже. Ето, поновио сам само оно што је мој тата говорио и упалило је. Баш сам срећан што имам таквог тату.

На терену су дечаци играли кошарку. Прсти су ме засврбели. Како да се убацим?

– Хеј ти, нови! – викнуо је онај високи, Петровић. – Замени Трту. Од њега сигурно ниси гори. Везе нема.

Баш фино! Скинуо сам кошуљу и сат, али нисам знао шта с њима.

– Дај мени – добацила ми је једна девојчица. – Ја ћу да ти чувам.

Дао сам и утрчао на терен. Петровић ми је показао нашу петорку. Он је играо прилично добро. Остали су се трудили. Ја сам им доказао да знам посао. Надавао сам се кошева, али смо закаснили на час. И она девојчица с нама. Била је фер. Чекала ме је да ми да сат и кошуљу.

Пред вратима смо покушали да се доведемо у ред. Био сам сав мокар од зноја. Петровић је покуцао и ушли смо. И ту ме је дочекало изненађење: биологију је предавала Разредна!

– Први дан у школи, Глигорије – грдила ме је. – Први дан и леп почетак! Закашњаваш на час. И то, ни мање ни више, него на мој час!

– Играли смо кошарку – покушао сам да се оправдам. – Ја јако волим кошарку, па сам се заиграо. Опростите, мислим да се то више неће догодити.

– Неоспорно, Пецикоза – рекла је – ти си добро васпитано дете. Свиђа ми се што не лажеш и не покушаваш да се извлачиш. Али то не значи да ти правдам закашњење на час. Што се Петровића тиче, он је навикао на неоправдане. Ево, види како се смејуљи. Да је нешто мањи, па да му извучем уши. Срамота је оволикој момчини да се понаша као детенце! На место, кошаркаши! Ти, Глигорије, гледај да за мене будеш што више Пецикоза, а што мање Хајдук.

Насмејали смо се. Разредна је зауставила девојчицу:

– А ти, Весна? Шта си ти радила?

Весна је поцрвенела и оборила поглед. Објаснио сам да је она због мене закаснила. Разред је зажагорио.

– Види, види! – Разредна се насмејала. – Па ти си ипак прави Хајдук!

Покушао сам да објасним до краја, али се од галаме осталих нисам чуо.

– Тишина! – викнула је Разредна. – Шта је с вама?

Без даљих испитивања послала је Весну на место и отпочела час.

Никада нисам марио за биологију. У старој школи предавао ми је Тоза Намћор, уображенко и надувенко. Учио сам биологију зато што морам. А ова је наставница предавала сасвим другачије. Гледали смо и слике с неког апарата. Признајем да сам се заинтересовао. У Београду се, збиља, чуда догађају. А на крају часа, када смо обнављали, чак сам и ја дизао руку. И одговарао. И знао. А није ни било тешко...

Једва сам дочекао физичко и умало да ту доживим највеће разочарање: у салу се није могло без опреме! Ја сам, природно, био савршено неопремљен – нисам имао ни мајицу, ни гаће, ни патике. На срећу, наставник је био фер. Чим сам му се јавио и рекао да сам јутрос дошао у VIII₅, одржао ми је кратко

предавање о опреми и – пустио ме у салу. Још већа срећа ме је задесила када ми је Весна дала своје патике, јер она није могла да ради физичко, не знам због чега. Ето, исплатило се што имам малу ногу.

Физичко смо радили заједно с VIII₄. Девојчице су имале своју наставницу и посебно су радиле. У селу је с нама радио само један наставник. Е, он је био посебна прича. Волео сам га највише од свих. Звали смо га Јоца Кош: донео нам је кошарку и заразио нас њоме. Такву је екипу у школи створио, да смо били најбољи у општини.

И овде је физичко предавао млад наставник. Мени се одмах допао: чинио је све као Јоца Кош – разгибавање, загревање, вежбице... После су и норме дошле на ред. А за други час кошарка! Е, ту ми је Петровић учинио, свака му част. Рекао је наставнику да сијам кошарку.

– Прекршићу правило – насмејао се наставник.
– Опробаћу те. Скидај кошуљу, новајлијо, па на загревање.

Једва сам дочекао. Играли смо против VIII₄. Нисам био у првој постави због загревања, а када ме је наставник убацио, решио сам да покажем све што знам. Овога пута у петорци су били, изгледа, баш најбољи: Петровић, Влада Индијанац и још двојица отприлике моје висине – Бане и Ракац. Губили смо. Лабаво се држала зона, а у нападу је све ишло преко Владе Индијанца. Добио сам једва две-три лопте и нисам ниједном пуцао. Већ сам почео да се гризем. Намерно су ме одсекли! После једне Владине фрљоке викнуо сам:

– Тајм-аут, наставниче!

Прихватио је. Покушао сам да објасним:

– Зар не видите да Влада игра себично? Ракац је добар бек, а не проиграва нас остале. Дајте ми бар једну лопту кад се извучем...

Индијанац ме је бесно меркао. Остао је на клупи. Уместо њега заиграо је четвртасти Хималаја. Средили смо се. Постигао сам три коша заредом, а Петровић је једном одлично поставио рампу. Повели смо и на крају победили. После су девојчице играле рукомет.

Наставник нас је све окупио и похвалио нашу игру. Мени је казао да дођем на тренинг школске екипе. Питао ме је ко ми је у старој школи предавао физичко. Био је веома задовољан мојом игром. Порастао сам за три прста. Јоца Кош би још више, да је могао ово да чује. Пре одласка у свлачионицу, наставник је прекорео Владу Индијанца:

– Е, мој Владимире! Не иде пушење уз спорт. Мораш да се одлучиш, или-или...

У свлачионици сам питао Владу Индијанца како то наставник с њим слободно говори о пушењу. У мојој старој школи за пушење се добијао најмање укор разредног. Влада Индијанац се насмејао:

– Иди, бре, Сељо! Ово је Београд. Шта ми Рођа може? Да ми пљуне под прозор. Е, баш ћу да пушим. Ко третира кошарку за озбиљно...

Истуширао сам се. То је прави рај. Школа је имала чак и тушеве!